

ጻፎች፡- መንበረፀሐይ ታደሰ

ሐገሥ ወልዱ

ሂሩት መለሰ

ብርሃኑ አመነው

አልማው ወሌ

አመልካች፡- የሕግን የናታን ነጋ ተሻገር ሞግዚት - ጠ/ጥጋቡ ጌጤ ቀረቡ

ተጠሪ፡- አቶ ሰገሰ አበራ - ጠ/ወርቁ መንገሻ ቀረቡ

መዝገቡን መርመረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍርድ

በዚህ መዝገብ የቀረበው ጉዳይ በሞት ምክንያት የሥራ ውል ሲቋረጥ ለሰራተኛው ጥገኞች ስለሚከፈል ካሳ የአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110 አተረጓጎምን የሚመለከት ነው።

የአመልካች አባት አቶ ነጋ ተሻገር በተጠሪ ተቀጥረው ለሥራ ሲንቀሳቀሱ ሕይወታቸው በማለፉ ያልተከፈለ ደመወዝ ብር 6,500 /ስድስት ሺህ አስምት መቶ/፣ ያልተከፈለ አበል ብር 9,750 /ዘጠኝ ሺህ ሰባት መቶ ሀምሳ/፣ የቀብር ማስፈጸሚያ ወጪ ብር 2000 /ሁለት ሺህ/ እና ሚች ሌላ ጥገኛ ስላልነበራቸው የሞት ካሳ ክፍያ ብር 60,000 /ስልሳ ሺህ/ እንዲከፈል አመልካች በሞግዚቱ አማካይነት ክስ መሰረተ። የሥር ፍ/ቤት ተጠሪ ያቀረቡትን የመጠን ክርክር በማስረጃ አጣርቶ ከካሳ ገንዘብ በተቀረ ሌሎችን እንደ ክሱ አቀራረብ ወስኗል የሞት ካሳ አከፋፈል አስመልክቶ አዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110/3/ /ለ/ እድሜያቸው 18 ዓመት ያልሞላቸው ልጆች የእያንዳንዳቸው ድርሻ 10% ብቻ ነው በሚል ከተጠየቀው ብር 60,000 /ስልሳ ሺህ/ ውስጥ 10,000 (አስር ሺህ) ብቻ እንዲከፈል ወስኗል።

በዚህ ውሳኔ አመልካች ቅር ተሰኝቶ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ያቀረበ ሲሆን ከፍተኛው ፍ/ቤትም ተጠቃሹ ድንጋጌ የአንዱን ጥገኛ ድርሻ ለሌላኛው እንዲከፈል ሕጉ በግልጽ አልደነገገም የሚል ምክንያት ሰጥቶ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔን አጽንቷል።

የሰበር አቤቱታ የቀረበው ይህ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ የአዋጁን አንቀጽ 110/3/ በአግባቡ አልተረጎመም፣ የሚች ብቸኛ ወራሽ እና ጥገኛ አመልካች ነው፣ እንዲሁም ሚች ሚስት አልነበረውም፣ የሚስትም ድርሻ ጭምር ታስቦ ለአመልካች ሊከፈል ይገባል አመልካችም የተወለደው ከጋብቻ ወጪ ነው የአመልካች ሞግዚት አክስቱ ናቸው በሚሉ ፍሬ ነገሮች መነሻ የሥር ፍ/ቤት ውሳኔ እንዲታረም አመልክተዋል።

ይህ ሰበር ሰሚ ችሎት የሥር ፍ/ቤት የአዋጁን አንቀጽ 110 አተረጓጎም አግባብነት ለመመርመር ተጠሪን አስቀርቧል። ከተያዘው ጭብጥ አንጻር ጉዳዩ ከሕጉ ጋር በማገናዘብ መርምረናል።

በተያዘው ጉዳይ የአመልካች ወላጅ አባት በተጠሪ ተቀጥረው ሥራ ላይ እያሉ ሕይወታቸው ማለፉ አላከራከረም። የአመልካች አባት በሥራ ላይ በሞት የተለዩ ስለመሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ የሞት ካሳ ለጥገኞች ስለሚከፍልበት ሁኔታ በዝርዝር የተደነገገው በአሰሪና ሰራተኛ አዋጅ ቁ. 377/96 አንቀጽ 110 እንመለከታለን።

በተጠቀሰው አንቀጽ 110/1/ የተመለከተው ሊከፈል የሚገባው የክፍያ ዓይነት ነው። ይህም አንዱ ለጥገኞች የሚከፈል ካሳ ነው። ለጥገኞች የሚከፈል ካሳ መጠን እና ጥገኞች የሚባሉት እነማን እንደሆኑ ድንጋጌው በቀጣይ ንኡስ አንቀጾች አመልክቷል። የሚች ጥገኞች ብሎ ሕጉ የዘረዘራቸው የሚች ልጆች ሆነው 18 ዓመት በታች የሆኑ፣ የሚች

ሕጋዊ ባል ወይም ሚስት እና በሚችሉ ሰራተኛ ድጋፍ ይረዱ የነበሩ የሚችሉ ወላጆች መሆናቸውን አንቀጽ 110/2/ ዝርዝር ያመለክታል። በተያዘው ጉዳይ ከአመልካች ሌላ የቀረበ የሚችል ጥገኛ ነኝ ባይ የሌለ መሆኑ ከመዝገቡ ተረድተናል።

ቀጥሎ ሊታይ የሚገባው ጉዳይ የካሳ ስሌት እና የአከፋፈሉ ሁኔታ ነው። ሊከፈል የሚገባው ካሳ መጠን አስመልክቶ የአዋጅ አንቀጽ 110/3/ የመጀመሪያው አረፍተ ነገር ይገልጻል። ይኸውም “የሰራተኛው የዕመት ደመወዝ በአምስት ተባዝቶ የሚገኘው” የገንዘብ መጠን ነው። ስለሆነም የክፍያው መጠን ጣሪያ በሕጉ በግልጽ ተወስኗል። ከዚህ ተከትሎ የሚታየው ይህንን ገንዘብ በጥገኞች መካከል የሚከፋፈልበት ሥርአት የሚያመለክት ድንጋጌ ነው። ለዚህም የሚችሉ ጥገኞች ናቸው ተብለው ከላይ የተዘረዘሩት የእያንዳንዳቸው ድርሻ መጠን በመቶኛ በአንቀጽ 110/3/ ሁሉ ተዘርዝሯል። ከፍ ሲል የተመለከትነው የጥገኞች ማንነት፣ ሊከፈል የሚገባው ካሳ መጠን ጣሪያው እና የስሌቱ አወሳሰን እንዲሁም የጥገኞች ድርሻ መጠን አስመልክቶ በሕጉ የተዘረዘሩትን መሰረተ ሐሳቦች ነው።

ከተያዘው ጉዳይ አንጻር አከራካሪው ሚች አንድ ጥገኛ ብቻ ያለው መሆኑ በታወቀ ጊዜ ሊከፈል የሚገባው የካሳ መጠን ጣሪያው የተወሰነው (100%) ወይንስ ከላይ በዝርዝር በተመለከተው መሰረት የጥገኛው ማንነት ተከትሎ የተቀመጠው መቶኛ የሚለው ጉዳይ ነው። ይህንን አከራካሪ ጭብጥ መልስ ለማግኘት የአዋጅ ቁጥር 377/96 ድንጋጌ አንቀጽ 110/4/ በዝርዝር መመርመር ተገቢ ነው። የዚህ ድንጋጌ ይዘት እንዲህ ይነበባል።

“በዚህ አንቀጽ ንሑስ አንቀጽ 3 የክፍፍል መጠን መሰረት ተሰልቶ የክፍፍሉ መጠን በድምር (100%) (መቶ በመቶ) የሚበልጥ እንደሆነ የክፍፍሉ ድምር መጠን 100%(መቶ በመቶ) እስኪሆን ከእያንዳንዱ ጥገኛ ላይ ጥገኛ በየመጠኑ ይቀነሳል። እንዲሁም የክፍፍሉ መጠን መከፈል ከሚገባው አጠቃላይ መጠን የሚያንስ የሆነ እንደሆነ የክፍፍሉ መጠን መቶ በመቶ እስከሚሆን ለእያንዳንዱ ጥገኛ ድርሻ እንደመጠኑ የጨመራል” ይላል።

አንቀጽ 110/4/ ይመለከታል።

ከዚህ ድንጋጌ የመጀመሪያው ዓረፍተ ነገር መገንዘብ የሚቻለው የእያንዳንዱ ጥገኛ ድርሻ ተጻምሮ ሊከፈል ከሚገባው ጣሪያ (ወሰን) በላይ የሚሆን ከሆነ የእያንዳንዱ ጥገኛ ድርሻ በመቶኛ በሕጉ ከተሰጠው ሊቀነስ እንደሚገባ ነው።

የዚህ ድንጋጌ መንፈስ ሚች ሰራተኛ በርካታ ጥገኞች ቢኖሩት በአዋጁ አንቀጽ 110/3/ ሁሉ በተቀመጠው መጠን ለእያንዳንዱ እየተሰላ የአሰሪውን ሃላፊነት መጠን ከጣሪያው(ወሰን) እንዳያልፍ ወይም የአሰሪው ሃላፊነት በአንቀጽ 110/3/ የመጀመሪያው ዐረፍተ ነገር ከተቀመጠው የሥሌት መጠን እንዳያልፍ ለመከላከል ነው። ይህ የሕጉ ሐሳብ ተፈጻሚነት የሚኖረው ሚች ሰራተኛ በርካታ ጥገኞች ኖሮት የእያንዳንዳቸው ድርሻ በመቶኛ ድምር ከጠቅላላው መቶኛ ድምር በላይ ሆኖ ሲገኝ ነው ማለት ነው። አንቀጽ 110/4/ ሁለተኛው ዐረፍተኛው ይዘት ደግሞ ሲታይ ሚች ሰራተኛ ያለው ጥገኛ ቁጥር አነስተኛ ሆኖ የእያንዳንዳቸው ድርሻ ስሌት ተደምሮ አሰሪው ሊከፈል ከሚገባው በታች ሆኖ ሲገኝ ቀሪውን መቶኛ ገንዘብ ሌሎቹ ጥገኞች እንዲያገኙት ለማድረግ እንደሚቻል የታሰበ መሆኑን ነው። ይህም ማለት ሚች ሁለት ልጆች ብቻ ቢኖሩት እና ሚስት ባይኖረው በአንቀጽ 110/3/ /ለ/ መሰረት የልጆቹ ድርሻ 20% ሲሆን ቀሪው 80% ተጠቃሚ (ባለሙሉት ጥገኛ) የለውም ተብሎ የሚቀር ሳይሆን ለእነዚህ ልጆች እንደድርሻው በመቶኛ ሊጨመርላቸው እንደሚገባ የሚያመለክት ነው። የዚህ ድንጋጌ መንፈስ የጥገኞች ቁጥር አነስተኛ ከሆነ የአሰሪ ሃላፊነት ጣሪያ ወሰን ድረስ ያሉት ጥገኞች ተጠቃሚ እንዲሁኑ ለማድረግ ያሰበ መሆኑን ያመለክታል።

በተያዘው ጉዳይ ሚች አቶ ነጋ ተሻገር ከአመልካች ሌላ ጥገኛ ስለመኖሩ የቀረበ የለም። በሥር ፍ/ቤት የተወሰደው አቋም አመልካች ድርሻ 10% ብቻ ነው የሚል ነው። ነገር ግን የአንቀጽ 110/4/ ድንጋጌ ሁለተኛው ዐረፍተ ነገር እንደሚያስገንዝበው አመልካች ብቸኛ የሚችሉ ጥገኛ መሆኑ እስከተረጋገጠ ድረስ የተጠሪ የሃላፊነት መጠን ጣሪያ ድረስ ካሳው ሊከፈለው ይገባል። ይህም ማለት የአመልካች ድርሻ 10%(አስር በመቶ) ሳይሆን መቶ በመቶ(100%) ነው።

ስለዚህ የሥር ፍ/ቤቶች ይህንን በአግባቡ ሳይገናዝቡ የአመልካች ድርሻ 10% ብቻ ነው በማለት የአዋጁን አንቀጽ 110/3/ለ በመጥቀስ የሰጡት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያለው ሆኖ አግኝተናል።

የአመልካች ድርሻ መቶ በመቶ ነው ከተባለ ስሌቱ ምን ያህል ነው ለሚለው የሥር ፍ/ቤት የአመልካች አባት ደመወዝ በወር 1000 /አንድ ሺህ ብር/ መሆኑን መሰረት አድርጎ የሰጠው ፍርድ ተጠሪ ስላልተቃወሙ በአንቀጽ 110/3/

መሰረት በሞት ምክንያት ሊከፈል የሚገባው የካሣ መጠን አመልካች በሥር ፍ/ቤት ያቀረቡት ብር 60,000 (ስልሳ ሺህ ብር) መሆኑን ተገንዝበናል። በዚህ መሰረት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌ/መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 22962 የሰጠው ፍርድ እና የፌ/ከፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ. 66031 የሰጠው ውሳኔ የአመልካች የካሣ ድርሻ አስመልክቶ የሰጡት የውሳኔ ክፍል በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕቁ. 348/1/ መሰረት ተሻሽሎ ተከታዩ ተወስኗል።
2. አመልካች የሟች አቶ ነጋ ተሻገር ብቸኛ ጥገኛ መሆኑ ስለተመለከተ በአዋጅ ቁጥር 377/96 አንቀጽ 110/4/ መሰረት ካሣ ሙሉ ለሙሉ ሊከፈለው ይገባል ብለናል። ስለሆነም በሟች ደመወዝ ተሰልቶ የቀረበው ብር 60,000 (ሥልሳ ሺህ ብር) ይከፈለው ብለናል። የሥር ፍ/ቤት በዚህ መሰረት እንዲያስፈጽም ታዟል። የዚህን ፍ/ቤት ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ኃ